

Research Paper

Investigating the Tendency to Political Violence among 18–29-Year-Olds (Case study: Rasht City) Termeh Behboudi¹ *Reza Alizadeh² Mohammadreza Gholami³

1. M.A. in Research in Social Sciences, Kooshyar Non-profit and Non-governmental Institute

2. Assistant Professor, Research Institute of Guilan Studies, University of Guilan, Rasht, Iran

3. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Human Sciences, University of Guilan, Rasht

DOI: [10.22034/ipsa.2023.474](https://doi.org/10.22034/ipsa.2023.474)

Receive Date: 14 October 2022

Revise Date: 28 November 2022

Accept Date: 03 January 2023

©2021 by the authors, Licensee IPSA, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Extended Abstract

The phenomenon of political violence is one of those socio-political diseases that disrupts the order of the society and is always the concern of politicians. One of the most important functions of any political system is to eliminate or reduce violence in everyday life and socio-political relations. In this article, political violence means the degree of willingness to express objective violence with political motivation by citizens against the government. Protests such as protests against the increase in gasoline prices, gatherings of retirees and the high level of verbal and physical violence show the importance of the issue in Guilan province. On the other hand, the strong presence of young people in protest crowds in past periods shows the research on this important issue; What role do variables such as hope for the future, feeling of deprivation and feeling of discrimination play in the changes? This article is aimed to investigate the relationship between the mental beliefs of young people and their external actions and is aimed to investigate the tendency of 18 to 29-year-old youth in Rasht city to political violence and to emphasize the occurrence and emergence of violent behavior and its intensity. In order to formulate the theoretical framework of the research, Gurr's and Johnson's value-system theories have been used.

Research method

The data of the article was obtained using quantitative method, survey technique and questionnaire tool. The statistical population of the research is all young people aged 18-29 in Rasht city, which is based on the last census of 146,754 and was collected using random sampling and multi-stage cluster method in 55 neighborhoods of Rasht city. Cochran's formula was used to determine the statistical sample size of this research and a total of 384 samples were selected from men and women and the collected data was analyzed using spss software. In this research, formal validity method has been used to ensure validity. After reviewing the questionnaire and verifying its validity to measure the reliability of the constructed scale, the desired items were prepared in the form of a questionnaire and randomly distributed among 30 young people between the ages of 18 and 29 in the city of Rasht, and then the Cronbach's alpha coefficient of the items was calculated through spss software that the results show that the Cronbach's alpha coefficient of all research variables is more than 0.7, so it can be concluded that the questions of the questionnaire have good reliability.

* Corresponding Author:**Reza Alizadeh, Ph.D.****E-mail:** rezaalizadeh1977@gmail.com

Results and Discussion

The first hypothesis of the research is: There is a significant relationship between the feeling of discrimination and political violence.

There is a significant relationship between the feeling of discrimination and political violence at the 95% confidence level. Also, the Pearson correlation coefficient (0.181) shows that the relationship between the feeling of discrimination and direct political violence and its intensity is low. In other words, the more people feel discrimination, the more political violence increases in them and vice versa.

The second hypothesis is: There is a significant relationship between dissatisfaction with life and political violence. Therefore, it can be seen that there is no significant relationship between dissatisfaction with life and political violence at the 95% confidence level, and the second hypothesis of the research is not accepted. The third hypothesis is: There is a significant relationship between the use of media and political violence.

There is a significant relationship between the use of media and political violence at the 95% confidence level. Also, the Pearson correlation coefficient (0.297) shows that the relationship between the media and direct political violence and its intensity is moderate. In other words, the use of media in society can fuel political violence. The fourth hypothesis is: There is a significant relationship between political awareness and political violence.

There is a significant relationship between political awareness and political violence at the 95% confidence level. Also, the Pearson correlation coefficient (0.282) shows that the relationship between political awareness and direct political violence and its intensity is moderate. In other words, the occurrence of political violence by young people is related to their awareness of various political issues.

The fifth hypothesis is: There is a significant relationship between the concentration of power and political violence. There is no significant relationship between the concentration of power and political violence at the 95% confidence level, and the fifth hypothesis of the research is not accepted.

The sixth hypothesis is: There is a significant relationship between socio-economic base and political violence. It can be seen that at the 95% confidence level, there is a significant relationship between the socio-economic base of people and the expression of political violence. Also, Pearson's correlation coefficient (-0.174) shows that the relationship between socio-economic base and political violence is inverse and its intensity is weak. In other words, the more people have a weaker socio-economic base, the more they will tend to political violence and vice versa.

The seventh hypothesis is: There is a significant relationship between accelerating factors and political violence. There is a significant relationship between accelerating factors and political violence at the 95% confidence level. Also, the Pearson correlation coefficient (0.458) shows that the relationship between accelerating factors and direct political violence and its intensity is moderate. In other words, the more accelerating factors there are in the society, the more political violence occurs from the youth.

The eighth hypothesis is: There is a significant relationship between legitimacy crisis and political violence. There is no significant relationship between legitimacy crisis and political violence at the 95% confidence level, and the eighth hypothesis of the research is not accepted.

The ninth hypothesis is: There is a significant relationship between Iran's regional policies and political violence. There is no significant relationship between value changes in the environment and political violence at the 95% confidence level, and the ninth hypothesis of the research is not accepted.

The tenth hypothesis is: there is a significant relationship between the displacement of values and political violence. There is a significant relationship between the displacement of values and political violence at the 95% confidence level. Also, Pearson's correlation

coefficient (0.361) shows that the relationship between value displacement and direct political violence and its intensity is moderate.

The eleventh hypothesis is: There is a significant relationship between religiosity and political violence.

There is no significant relationship between religiosity and political violence at the 95% confidence level, and the 11th hypothesis of the research is not accepted.

Also, using multivariate regression, the effect of the sum of independent variables on the dependent variable was investigated simultaneously. Since the value of the significance level (Sig) is less than 0.05 (0.000), then the linearity of the relationship between the independent variables of the research with the tendency to political violence is confirmed at the 95% confidence level.

The results show that the coefficient of determination obtained is about 31%. This means that about 31% of the changes in the variable of youth's tendency to political violence are explained through the independent variables of the research.

The correlation coefficient	The coefficient of determination	Adjusted coefficient of determination	Standard error of estimation
0.561	0.315	0.294	0.407

Since, in the regression test, the significance level (sig) of the variables of media use, accelerating factors, value changes in the environment and displacement of values is less than 5%, so it can be concluded that In the final model of the research, the variables of media use, accelerating factors, value changes in the environment and the displacement of values have a significant effect on the tendency of young people to engage in political violence, and since the beta coefficients of these variables are positive except for value changes in the environment Therefore, it can be seen that the influence of significant variables on political violence is positive and direct.

The results of the multiple regression test showed that the use of the media, accelerating factors, value changes in the environment and displacement of values have a significant effect on political violence. Therefore, in the next step, path analysis is used to determine the indirect effects of other variables. For this purpose, the influence of other variables on the media, accelerating factors, value changes in the environment and displacement of values are investigated.

In this way, first, the effect of the variables of feeling of discrimination, dissatisfaction with life, political awareness, concentration of power, crisis of legitimacy, religiosity and socio-economic base on political violence was investigated through multiple regression and it was determined that feeling of discrimination and dissatisfaction with life significantly Positive and significant political awareness and negative and significant impact on political violence.

The analysis of the path of this research shows that political violence is directly influenced by the use of media (0.116), accelerating factors (0.339), value changes in the environment (-0.190) and displacement of values (0.285). In the indirect way, the feeling of discrimination due to the use of media, accelerating factors, value changes in the environment and displacement of values has an effect of 0.169 on the tendency to political violence. Dissatisfaction with life due to the use of media, accelerating factors and displacement of values has an effect of 0.087 on political violence. Political awareness through the use of media and value changes in the environment has a 0.006 effect on political violence, which is very insignificant and small. The concentration of power has an effect on political violence by accelerating factors, value changes in the environment, and displacement of values to the extent of 0.002.

Legitimacy crisis affects political violence by 0.083 due to displacement of values and finally religiosity affects political violence by displacement of values by 0.051. Based on this, in terms of direct effect, the variable of accelerating factors with a path coefficient value of 0.339 and in

terms of indirect effect, the feeling of discrimination with a path coefficient of 0.169 have the greatest impact on political violence compared to other paths.

Conclusion

The findings showed that dissatisfaction with life does not directly affect political violence. In other words, if people are dissatisfied with their quality of life, they always try to solve the problems and do not express this dissatisfaction in the form of political activism. But dissatisfaction with life, if it is accompanied by other factors, can also lead to political violence; But dissatisfaction with life due to the use of various types of media, accelerating factors and displacement in values can strengthen people's sense of political violence.

So, if the media attribute the unfavorable quality of life of the people in the society to the decisions and behaviors of the rulers, and the news and events are reflected in such a way that the poor life of the citizens compared to many societies is the product of inefficient structures and weak managers, in this case Dissatisfaction in society can lead to a sense of violence and hatred towards adopted policies. Existence of accelerating factors such as lack of effort to solve people's livelihood problems, lack of proper management and prevention before the crisis or inappropriate speeches and statements issued by some officials in a situation where people are not satisfied with their lives. It can lead to the desire to express political violence in different strata's of the society.

Another result obtained was that the media plays a role in the tendency of political violence to occur. However, the mere presence of multiple media available to different strata of society cannot be the cause of strengthening and emergence of political violence; Rather, what is presented to the audience in the media as news content can direct the minds of these audiences in order to develop an interest in the concept of political violence and ultimately lead to the activism of society members towards political positions. The level of people's awareness of political issues is also one of the factors that can lead to political violence; Of course, the role of political awareness in political violence will be effective when the media plays the role of intermediary. Due to the youth of the population, which brings with it the accumulation of various demands, the city of Rasht has been associated with not receiving suitable answers for various reasons. The obtained data showed that the feeling of discrimination is strong among the youth of Rasht city, the abandonment of the youth and the lack of attention to them, which has led to poverty and unemployment, especially among the educated, will replace any other type of act. Also, the lack of civil and social freedoms and the reduction of political participation, along with the feeling of discrimination, causes aggression and violent actions in the future.

Keywords: Political Violence, Youth, Rasht, Relative Deprivation, Value of the System.

References

- Adamczyk, A., & LaFree, G. (2019). Religion and Support for Political Violence among Christians and Muslims in Africa. *Sociological Perspectives*, 62(6), 948–979. <https://www.jstor.org/stable/26967965>
- Asghari Niyari, Yasooob and Mahmoud Oghli, Reza (2017), The feeling of relative deprivation among the Baloch people and its effect on political violence, *Theoretical Politics Research (Political Science Research)*, No. 23, pp. 336-305 (in Persian).
- Brubaker, R. (2015). Religious Dimensions of Political Conflict and Violence.

- Sociological Theory*, 33(1), 1-19. <http://www.jstor.org/stable/44114430>
- Darshti, Amir Ali, Adibi Sedeh, Mahdi and Adhami, Abdolreza (2017), social, economic and cultural factors inhibiting and accelerating sustainable urban development in Isfahan, *Social Sciences Quarterly of Islamic Azad University Shushtar branch*, year 12, number 2, pp. 116 -87 (in Persian).
- Dawson, Richard, Pruitt, Kenneth and Dawson, Karen (1382) *political socialization*, translated by Mehdi Javaherifar. Tehran Lajur publishing house (in Persian).
- Fadakar Davarani, Mohammad Mehdi, Agha Bozurgi Davarani, Mohammad Mehdi and Deliri, Leila (2017), the study of perceived discrimination from the implementation of the health system transformation plan among employees of educational organizations in Rafsanjan city in 2014, *Journal of Health and Development*, Year 7, Number 1. pp. 23-32 (in Persian).
- Farji-Rad, Abdul Reza and Hashemi, Seyed Mostafi (2015), Factors effective in creating political and security instability in the Persian Gulf region, *International Relations Research Quarterly*, First Volume, Number 21, pp. 267-293 (in Persian).
- Grasso. M. T, Yoxon. B, Karampampas. S, Temple. L (2017), Relative deprivation and inequalities in social and political activism, *Acta Polit*, 54: pp 398-429.
- Gurr, T.R. (2011). *Why Men Rebel*, translated by Ali Morshidizad, Tehran, Strategic Studies Research Institute (in Persian).
- Haideranjad, Alireza, Vadiéh, Sasan and Turkman, Farah (2015), investigation of the relationship between socioeconomic base, lifestyle and job security of police force employees in Tehran, *Social Security Studies Scientific Quarterly*, No. 46, pp. 206-231 (in Persian).
- Hasanpour, Arash and Memar, Soraya (2014), Studying the state of religiosity of young people with an emphasis on self-referenced religiosity (providing a contextual theory), *Iranian Cultural Research Quarterly*, Volume 8, Number 3, pp. 99-131 (in Persian).
- Herati, Mohammad Javad and Pakzad, Rahim (2017), Testing Chalmers Johnson's theory with revolutions in the Islamic world (case study of Iran, Egypt and Libya), *Islamic World Political Studies Quarterly*, 7th year, number 4, pp. 25-44 (in Persian).
- Herati, Mohammad Javad and Yousefi, Reza (2018), Comparative study of revolutions in the Islamic world based on the theory of James Davis (Case study: Tunisian, Egyptian and Libyan revolutions), *biannual scientific journal of political sociology of the Islamic world*, volume 7, number 2. pp. 302-281 (in Persian).
- Izadi-Far, Afsane, Safai Movahed, Saeed and Shali, Elham (2016), Analyzing

violent behaviors learned in school from the perspective of the hidden curriculum, *Qualitative Research Quarterly in the Curriculum of Allameh Tabatabai University*, second year, number 6, pp. 127-150 (in Persian).

Johnson, Chalmers (1363) *Revolutionary change*, translated by Hamid Eliasi, Tehran, Amir Kabir publishing (in Persian).

Kamrava, Mehran (2018). *The Iranian revolution, the roots of unrest and rebellion*. Translated by Mehrayin, Mustafa. Tehran; Publishing house (in Persian).

Larijani, Ali and Gholami Abrastan, Gholamreza (1390), the relationship between authority and legitimacy in the Islamic political system, *Political Science and International Relations Research Quarterly*, Volume 4, Number 16, pp. 65-92 (in Persian).

Lupu, N., & Peisakhin, L. (2017). The Legacy of Political Violence across Generations. *American Journal of Political Science*, 61(4), 836–851. <http://www.jstor.org/stable/26379530>

Malkutian, Mustafa (2014), an approach to the theories of revolution and their criticism and evaluation, *studies of transformation in human sciences*, number 4, pp. 179-223 (in Persian).

McDermott, R (2020), The role of gender in political violence, *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 34, pp 1-5.

Mir Haider, Daro Rasti, Imran and Mira Ahmadi, Fatemeh Al-Sadat (2012) *Basics of Political Geography*, Tehran, Samt Publishing House (in Persian).

Pejhan, Ali, Afshari, Parvaneh and Kamali-ha, Anita (2017), the encounter between the youth generations of the population and political violence, *Sociology-Cultural Studies*, Research Institute of Humanities and Cultural Studies, 9th year, 2nd issue, pp. 1-27 (in Persian).

Shamsi, Mahnaz and Soleimani, Maryam (2014), Researching the relationship between scientific communication and media with an emphasis on social media, *Ketab Mehr Research Analytical Quarterly*, No. 17 and 18, pp. 62-79 (in Persian).

Tabrizi, Mehdi (2016), Normativeness of Marriage Satisfaction Questionnaire, *Knowledge and Research in Psychology*, No. 34, pp. 117-142 (in Persian).

Tagavi, Seyyed Mohammad, Khademian, Talieh, Motaghi Ebrahim and Shirzad, Hadi, (2019) Sociological explanation of the effect of economic and social deprivation (relative deprivation) on the tendency to political violence of Tehrani citizens, *Journal of Social Security Studies*, Volume 11, Number 63, pp. 51_71 (in Persian).

بررسی میزان تمایل به خشونت سیاسی در بین جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله؛ مطالعه موردی شهر رشت

ترمه بهبودی^۱ * رضا علیزاده^۲ محمدرضا غلامی^۳

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، مؤسسه غیرانتفاعی و غیردولتی کوشیار
۲. استادیار و عضو هیئت علمی پژوهشکده گیلان‌شناسی، دانشگاه گیلان
۳. استادیار و عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی، دانشگاه گیلان

لینک گزارش نتیجه مشابهت‌یابی: https://hamyab.sinaweb.net/Ci_result/details/24B09CC8A9FE5473/7%

20.1001.1.1735790.1401.17.4.6.2

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان تمایل جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله شهر رشت به خشونت سیاسی و تأکید آن بر بروز و ظهور رفتار خشونت‌آمیز و شدت آن انجام شده است. چارچوب نظری پژوهش برگرفته از نظریه‌های تد رابرت گر و نظریه ارزش-نظام جانسون بوده است. روش پژوهش حاضر از نوع کمی و تکنیک پیمایشی بوده و برای گردآوری داده‌های پژوهش از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش، دربردارنده همه جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله ساکن در مناطق شهری رشت است که به منظور تعیین حجم نمونه آماری، از مجموع ۱۴۶۷۵۴ نفر اعضای جامعه آماری، ۳۸۴ نفر از طریق فرمول کوکران انتخاب شده‌اند. در مقاله حاضر، نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شده و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آمار توصیفی و با توجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها، از آزمون‌های پارامتریک، تحلیل مسیر، و نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد که احساس تبعیض، استفاده از رسانه، آگاهی سیاسی، و پایگاه اجتماعی-اقتصادی بر تمایل به خشونت سیاسی تأثیرگذار است. درضمن، ۳۱٪ درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیرهای یادشده تبیین می‌شود.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۲۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۹/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۳

نوع مقاله: پژوهشی

واژگان کلیدی:

خشونت سیاسی، جوانان، رشت، محرومیت نسبی، ارزش نظام

* نویسنده مسئول:

رضا علیزاده

پست الکترونیک: rezaalizadeh1977@gmail.com

مقدمه

امروزه خشونت از اقتضانات زندگی اجتماعی به شمار می‌آید و به لحاظ زیست‌شناختی، جزء جدایی‌ناپذیر زندگی بشر است. با نگاهی به آمار خشونت و روند صعودی آن در جامعه، اهمیت این موضوع مشخص می‌شود. پدیده خشونت سیاسی از آن دسته آسیب‌های اجتماعی-سیاسی است که نظم حاکم بر جامعه را مختل می‌کند و همواره رویارویی با آن مورد توجه سیاستمداران است. با آگاهی از این موضوع که یکی از مهم‌ترین کارکردهای هر نظام سیاسی، حذف یا کاهش ارتکاب خشونت در زندگی روزمره و روابط اجتماعی-سیاسی است و افزون‌براین، هر نوع نظام اجتماعی، زاینده کشمکش‌های درونی است و سیاست در همه‌جا با ستیز همراه است و نوعی کشمکش بین افراد و گروه‌ها برای دستیابی به اهداف متفاوت و خواسته‌های متضاد وجود دارد، ضرورت پژوهش، آشکارتر می‌شود.

در پژوهش حاضر، منظور از خشونت سیاسی، میزان تمایل شهروندان به ابراز خشونت عینی با انگیزه سیاسی، در برابر دولت است. برپایه نظریه محرومیت نسبی تد رابرت گر، خشونت سیاسی از نارضایتی ناشی از محرومیت که برپایه مؤلفه‌های ناکامی، از خودبیگانگی، و تعارض بین وسیله و هدف ایجاد می‌شود. محرومیت نسبی به معنای تفاوت بین انتظارات ارزشی و توانایی‌های ارزشی انسان است. خشونت سیاسی با احساس محرومیت نسبی آغاز می‌شود، اما مرحله ظهور آن به عوامل اجتماعی و سیاسی در سطح جامعه بستگی دارد. برخی از عوامل به عنوان نیروی شتاب‌دهنده بروز خشونت سیاسی عمل می‌کنند که اگر دولت‌ها توان رویارویی با آن‌ها را نداشته باشند و چنانچه میزان نارضایتی افزایش یابد و احساس تبعیض و ناسازگاری با ایدئولوژی و راهبردهای حاکم پدیدار شود و افزون‌براین، حاکمیت دچار بحران مشروعیت شود و توانایی مقاومت خود را در برابر مخالفان و معترضان از دست بدهد، چه بسا شاهد آشوب، توطئه، جنگ‌های داخلی، و سرانجام، انقلاب باشیم (گر، ۱۳۹۶).

افزایش خشونت در جامعه، زمینه‌های بی‌نظمی و به هم خوردن تعادل را به همراه دارد و از این رو، شناخت عوامل مؤثر بر شکل‌گیری خشونت و راه‌های پیشگیری از آن برای هر دولتی ضرورت دارد. برپایه نظریه ارزش‌نظام جانسون، انقلاب‌ها زمانی رخ می‌دهند که اختلاف میان ارزش‌های یک جامعه با واقعیت‌های زیست اجتماعی آن، گسترده و آشکار شده باشد. این نظریه، تغییر و جابه‌جایی سریع ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی را علت اصلی مخالفت توده‌ای با یک رژیم می‌داند. جانسون بر این نظر است که نظام‌های اجتماعی، خودتنظیم هستند؛ به این معنا که

همواره می‌توانند خود را با تغییرات و عواملی که بر محیط آن‌ها تأثیر می‌گذارند، تطبیق دهند. زمانی که جامعه نتواند خود را با تغییرات محیطی سازگار کند، در حالتی نامتوازن و در وضعیت عدم تعادل قرار می‌گیرد. البته این ناهماهنگی به‌گونه‌ای خودکار سبب انقلاب نمی‌شود؛ پیش شرط انقلاب در نظریه جانسون در یک نظام نامتعادل، وجود شتاب‌دهنده‌های مناسب و سازش‌ناپذیری نخبگان حاکم است. رژیمی که مشروعیت خود را به دلیل تغییر ارزش‌ها از دست داده است، برای باقی ماندن در قدرت، به‌گونه‌ای فزاینده بر نیروهای قهریه خود تکیه می‌کند. هنگامی که ارزش‌های رژیم حاکم، دیگر مشروع شناخته نمی‌شوند، موفقیت انقلاب بیش از هر چیزی به پیروزی نظامی انقلابیون بر نخبگان سازش‌ناپذیر حاکم بستگی دارد (کامروا، ۱۳۹۶، ۷-۶).

افزایش آگاهی، پیشرفت رسانه‌ای، و امکان دسترسی آسان به اخبار جهان، موجب رشد شهروندان دنیای مدرن می‌شود. همه انسان‌ها، آینده بهتری را برای خود متصور می‌شوند و به‌پشتوانه آن از کم‌وکاست‌های موجود، چشم‌پوشی می‌کنند. نگاهی به تاریخ گیلان و همزیستی اقوام گوناگون در کنار یکدیگر و زیست آرام مردم در این ناحیه از کشور و افزون‌براین، افزایش نرخ خشونت در این منطقه و تعداد اعتراض‌های مردم در سال‌های اخیر، کوتاه شدن فواصل ناآرامی‌ها و درگیر شدن افراد بیشتری در ابراز رفتارهای اعتراضی مانند اعتراض به افزایش قیمت بنزین، تجمع‌های بازنشستگان و رتبه بالای خشونت کلامی و فیزیکی، نشان‌دهنده اهمیت مسئله در این منطقه است. افزون‌براین، حضور پررنگ جوانان در جمعیت‌های اعتراضی در دوره‌های گذشته، اهمیت پژوهش درباره این موضوع را نشان می‌دهد؛ متغیرهایی مانند امید به آینده، احساس محرومیت، و احساس تبعیض چه نقشی در تغییرات دارند. در مقاله حاضر سعی شده است نسبت باورهای ذهنی جوانان با کنش‌های بیرونی‌شان بررسی شود.

۱. پیشینه پژوهش

تقوی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی اثر محرومیت اقتصادی و اجتماعی (محرومیت نسبی) بر گرایش به خشونت سیاسی شهروندان تهرانی» تأثیر نقش محرومیت نسبی (محرومیت اقتصادی و محرومیت اجتماعی) بر گرایش به خشونت سیاسی شهروندان تهرانی را بررسی کرده‌اند. پژوهش حاضر، به‌لحاظ هدف، کاربردی و به‌لحاظ روش، تبیینی-پیمایشی است. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شده

است. جامعه مورد مطالعه این پژوهش، همه افراد ۱۸ سال به بالای ساکن شهر تهران هستند که حجم نمونه با استفاده از نرم افزار spss، ۱۰۰۹ نفر تعیین شد. نمونه‌های مورد بررسی این پژوهش به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که با افزایش احساس محرومیت اجتماعی، گرایش به خشونت سیاسی بیشتر می‌شود.

اصغری نیاری و محموداوغلی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «احساس محرومیت نسبی در میان قوم بلوچ و تأثیر آن بر خشونت سیاسی» رابطه بین محرومیت نسبی و خشونت سیاسی را در بین شهروندان زاهدانی به روش پیمایشی و با استفاده از پرسش‌نامه بررسی کرده‌اند. جامعه آماری پژوهش آن‌ها، دربردارنده همه شهروندان شهر زاهدان بوده است که از بین آن‌ها حجم نمونه ۳۸۴ نفری به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شده‌اند. نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش نشان می‌دهد که بین احساس محرومیت نسبی و رفتارهای خشونت‌آمیز در میان شهروندان، ارتباط معناداری وجود دارد.

پژهان و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان «برخورد نسل‌ها، جوانی جمعیت و خشونت سیاسی»، ارتباط بین جوانی جمعیت^۱ و خشونت سیاسی را بررسی کرده‌اند. آنان در این راستا از روش «مرور نظام‌مند^۲» و برای تبیین مسئله از نظریه‌های رابرت کاپلان و فرید زکریا استفاده کرده‌اند. نتایج پژوهش آنان نشان می‌دهد که ارتباط آماری بین ساختار سنی جمعیت و خشونت سیاسی، موضوعی پذیرفته شده است؛ بنابراین، تغییرات جمعیتی نیز سبب شکل‌گیری قدرت سیاسی می‌شوند. روندهای جمعیتی به روش‌های گوناگونی می‌توانند بر امنیت حکومت و توسعه کشورها تأثیر بگذارند.

مک‌درموت^۳ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «نقش جنسیت در خشونت سیاسی» پس از بررسی نقش جنسیت در خشونت سیاسی به این نتیجه رسیده است که جنسیت در بسیاری از جنبه‌های خشونت سیاسی، نقش برجسته‌ای دارد. همچنین، دریافته است که خشونت جنسی، سبب بروز رنج گسترده در هنگام بروز درگیری می‌شود. برتری جنسیت در خشونت‌های سیاسی به تسلط مردان بر زنان در بسیاری از جنبه‌های زندگی سیاسی، اجتماعی، و اقتصادی وابسته است. نابرابری در حقوق خانواده و انحراف‌های ازدواج (از جمله چندهمسری)، در بروز

1. Youth Population
2. Systematic Review
3. McDermott

تسلط مردان بر زنان مؤثر است و سرانجام به خشونت سیاسی می‌انجامد. آدم چک و لافری^۱ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان «مذهب و حمایت از خشونت سیاسی در بین مسلمانان و مسیحیان آفریقا» ضمن مطالعه نگرش‌های ساکنان ۳۴ کشور آفریقایی، در پی برطرف کردن اختلافات مذهبی آشکار آن‌ها با یکدیگر بوده‌اند. این نویسندگان با استفاده از داده‌های حاصل از الگوسازی ترکیبی، تأثیر دین‌داری فردی و جمعی را بر شکل‌دهی مشارکت مدنی و تمایل به مشارکت در خشونت سیاسی بررسی کرده‌اند. یافته‌های آنان نشان می‌دهد که درحالی‌که دین‌داری فردی، حمایت از کنش سیاسی خشونت‌آمیز را کاهش می‌دهد، دین‌داری جمعی، سبب افزایش آن می‌شود. تأثیرات دین‌داری برای مسلمانان و مسیحیان یکسان است و بافت مذهبی کشور، کمترین تأثیر را بر مشارکت مدنی ساکنان و علاقه آن‌ها به رفتارهای سیاسی خشونت‌آمیز دارد.

گراسو^۲ و همکاران (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با عنوان «محرومیت نسبی و نابرابری‌ها در کنشگری اجتماعی و سیاسی» که به روش تحلیل ثانویه داده‌ها در تعدادی از کشورهای اروپایی با هدف بررسی نقش محرومیت نسبی انجام شد، این‌گونه نتیجه‌گیری کرده‌اند که بافت اقتصادی منفی، تأثیری بسیج‌کننده (محرک) بر محرومیت نسبی و فعالیت‌های اعتراضی دارد. از دید آن‌ها این اثر را می‌توان در مشارکت سیاسی افراد نیز مشاهده کرد.

لوپو و پیساکخین^۳ (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با عنوان «میراث خشونت سیاسی در بین نسل‌ها» در پی پاسخ‌گویی به این پرسش بوده‌اند که آیا خشونت سیاسی، بر هویت‌ها، نگرش‌ها، و رفتارها تأثیری ماندگار دارد؟ یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که خشونت، هویت قربانیان را شکل داده و خانواده‌ها، این تأثیرات را به نسل‌های بعدی منتقل می‌کنند. همچنین، هویت‌های موروثی بر نگرش‌ها و رفتارهای معاصر فرزندان قربانیان نیز تأثیر می‌گذارد. این مقاله که در سال ۲۰۱۴ بر پایه یک بررسی چندنسلی در بین تاتارهای کریمه انجام شده است، مشخص می‌کند که فرزندان افرادی که به شدت آسیب دیده‌اند، با قومیت خود هویت قوی‌تری دارند، از رهبری سیاسی تاتارهای کریمه حمایت می‌کنند، نگرش‌های خصمانه‌تری در مورد روسیه دارند، و بیشتر در سیاست مشارکت می‌کنند.

1. Adamczyk & LaFree
2. Grasso
3. Lupu & Peisakhin

برویبکر^۱ (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «ابعاد مذهبی تضاد و خشونت سیاسی»، در پی بررسی روش‌هایی بوده است که مذهب از طریق آن‌ها به ایجاد و اعمال تضاد سیاسی و خشونت می‌پردازد. این مقاله درصدد فراتر رفتن از تقابل بین مواضع ویژه‌سازی که به تضادهای سیاسی مذهبی به‌عنوان امور حل‌نشده می‌نگرند، و موضع‌گیری‌های تعمیم‌دهنده‌ای است که تضادهای سیاسی آگاهانه مذهبی را در شکل‌های دیگر تضادهای سیاسی ادغام می‌کنند. این مقاله نشان می‌دهد که بسیاری از درگیری‌های اعتقادی مذهبی مانند درگیری‌های دیگری رخ می‌دهند که بر سر قدرت سیاسی، منابع اقتصادی، به‌رسمیت شناختن نمادین، یا بازتولید فرهنگی بروز می‌کنند.

در جمع‌بندی پژوهش‌های بررسی‌شده می‌توان گفت، در پژوهش‌های انجام‌شده از نظریه رابرت گر استفاده شده است، اما مقاله حاضر از نظریه ترکیبی رابرت گر و جانسون در بین جوانان استفاده کرده است.

۲. چارچوب نظری پژوهش

خشونت سیاسی: خشونت می‌تواند گونه‌های مختلفی داشته باشد که منظور این مقاله از خشونت، خشونتی است که می‌توان آن را اعتراضی نامید. خشونت اعتراضی به معنای به‌خشونت کشیده شدن بسیج و تحریکات اجتماعی در مقابل نظام سیاسی است. پیر فاور^۲ بر این نظر است که باید میان خشونت‌های قابل‌تحمل و خشونت‌های تحمل‌ناپذیر تفکیک قائل شویم. پاتریک شامپاین^۳ با استناد به نظر آنتونی اوبرشال^۴ در تحلیل این‌گونه خشونت‌ها می‌گوید، این خشونت‌ها درحقیقت، نوع دیگری از عمل سیاسی هستند (ایزدی‌فر و همکاران، ۱۳۹۶، ۱۳۰).

خشونت سیاسی دربردارنده طیف گسترده‌ای است و میان میزان و گستره خشونت سیاسی و چگونگی شکل‌گیری قدرت سیاسی و اجتماعی در هر جامعه، ارتباط وجود دارد؛ زیرا، خشونت سیاسی را می‌توان به‌عنوان اهرمی برای تغییر مواضع و دگرگونی نظام سیاسی یا اصلاح‌کننده و تداوم‌بخش آن، به‌شمار آورد.

1. Brubakers
2. Faver
3. Champagne
4. Anthony Richard Oberschall

نظریه تد رابرت گر، از جمله نظریه‌های روان‌شناسانه انقلاب‌هاست که در ادامه نظریه انتظارات فزاینده دیویس قرار می‌گیرد (هراتی و یوسفی، ۱۳۹۸، ۲۸۴). به نظر گر، هرچه شدت محرومیت بیشتر باشد، حجم خشونت نیز افزایش خواهد یافت (گر، ۱۳۹۶: ۲۹) محرومیت نسبی، موجب نارضایتی در افراد می‌شود و نارضایتی، محرکی برای اقدام علیه منبع محرومیت است (گر، ۱۳۹۶، ۲۴).

فرض بنیادین همه نظریه‌های محرومیت در تبیین خشونت سیاسی این است که برخی شکل‌های ناکامی و نارضایتی که به سبب انواع عدم تعادل‌های ساختاری و کارکردی (عملکردی) در جامعه ایجاد می‌شوند، در قالب خشونت سیاسی یا کنش‌های جمعی اعتراضی بروز می‌یابند. به نظر گر، محرومیت، حاصل تفاضل انتظارات است. وی سه الگوی عمده محرومیت نسبی را این‌گونه مطرح می‌کند:

۱. محرومیت ناشی از افول که در این وضعیت، آرزوها و انتظارات ثابت، و توانایی رسیدن به امکانات و ارزش‌ها در حال کاهش و فروکش کردن است؛

۲. محرومیت ناشی از آرزوها و انتظارات که در این وضعیت، آرزوها و انتظارات در حال افزایش بوده و توانایی‌ها، ایستا و ثابت بوده و مردم جامعه، فاقد قدرت و ابزار لازم برای رسیدن به آن هستند؛

۳. محرومیت پیش‌رونده که ناشی از افزایش شدید انتظارات و آرزوها از یک سو، و کاهش هم‌زمان و شدید توانایی‌ها از سوی دیگر است. به این ترتیب، گر بر این نظر است که برداشت کنشگران از وجود اختلاف میان انتظارات ارزشی و توانایی ارزشی آن‌هاست (گر، ۱۳۹۶، ۵۳)؛ بنابراین، بر پایه نظریه محرومیت نسبی، کنش‌های جمعی اعتراضی از جمله خشونت سیاسی، نتیجه رشد سریع‌تر انتظارات نسبت به فرصت‌های واقعی است. به همین دلیل، گروه‌هایی که خود را در مقایسه با گروه‌های دیگر، حاشیه‌ای و فاقد قدرت و نفوذ می‌پندارند، برای رفع این نارضایتی‌ها به کنش جمعی روی می‌آورند (تقوی و همکاران، ۱۳۹۹، ۶۰).

بر پایه نظریه سیستمی-کارکردی چالمرز جانسون، نظم، ویژگی ذاتی جامعه است و هر آنچه برهم‌زننده نظم موجود باشد، انحراف به‌شمار می‌آید (جانسون، ۱۳۶۳، ۳۷).

همچنین، بر اساس نظریه ارزش-نظام جانسون، انقلاب‌ها زمانی رخ می‌دهند که اختلاف میان ارزش‌های یک جامعه با واقعیت‌های زندگی اجتماعی آن، گسترده و آشکار شده باشد. زمانی که جامعه نتواند خود را با تغییرات محیطی سازگار کند، در حالی نامتوازن و در وضعیت

عدم تعادل قرار می‌گیرد. البته این ناهماهنگی به‌طور خودکار سبب انقلاب نمی‌شود. جانسون در این راستا سه نوع عامل شتاب‌دهنده را مشخص می‌کند: ضعف نظامی یا وجود بی‌نظمی و ناهماهنگی میان نیروهای مسئول، باور انقلابیون به پیروز شدن بر نخبگان حاکم، و فعالیت‌های راهبردی و نظامی‌ای که انقلابیون، علیه نیروهای نظامی نخبگان حاکم انجام می‌دهند. رژیمی که مشروعیت خود را به دلیل تغییر ارزش‌ها از دست داده است، برای باقی ماندن در قدرت به‌گونه‌ای فزاینده به نیروهای قهریه خود تکیه می‌کند. هنگامی که ارزش‌های رژیم حاکم دیگر مشروع شناخته نمی‌شوند، پیروزی انقلاب بیش از هر چیز به پیروزی نظامی انقلابیون بر نخبگان سازش‌ناپذیر حاکم بستگی دارد (ملکوتیان، ۱۳۹۴، ۲۰۴). در این نظریه، مفهوم ارزش، بسیار حیاتی و کلیدی است. به‌زعم جانسون، جامعه زمانی در وضعیت تعادلی است که ارزش‌ها و شرایط محیطی آن سازگار باشند. جامعه متعادل، به‌طور مرتب، تأثیراتی از اعضای خود و از خارج می‌پذیرد و در مجموع، این دو، آن را به هماهنگ کردن نحوه تقسیم کار با ارزش‌های خود وامی‌دارند. چنین جامعه‌ای می‌تواند به‌گونه‌ای تدریجی تحت تأثیر پدیده‌های جدید، سلیقه‌های تازه، و نفوذ فرهنگی از خارج قرار گیرد و بدون تجربه کردن انقلاب، همواره دستخوش تغییر و تحول شود. البته تازمانی که هماهنگی بین ارزش‌ها و شرایط محیطی آن حفظ شود، این نوع تحولات، تدریجی و تکاملی خواهند بود (جانسون، ۱۳۶۳، ۷۰).

بر این اساس، در مقاله حاضر برای تعیین عوامل مؤثر بر تمایل به خشونت سیاسی در جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله شهر رشت، از نظریه‌های محرومیت نسبی تدریجی و ارزش نظام جانسون استفاده شده و شاخص‌های احساس تبعیض، نارضایتی از زندگی، استفاده از رسانه، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، تمرکز منابع قدرت و آگاهی سیاسی، از نظریه محرومیت نسبی تدریجی و شاخص‌های بحران مشروعیت، تحولات ارزشی در محیط، عوامل شتاب‌دهنده، جابه‌جایی ارزش‌ها، و تغییر سبک زندگی (دین‌داری) از نظریه ارزش نظام جانسون اقتباس شده است.

۳. فرضیه‌های پژوهش

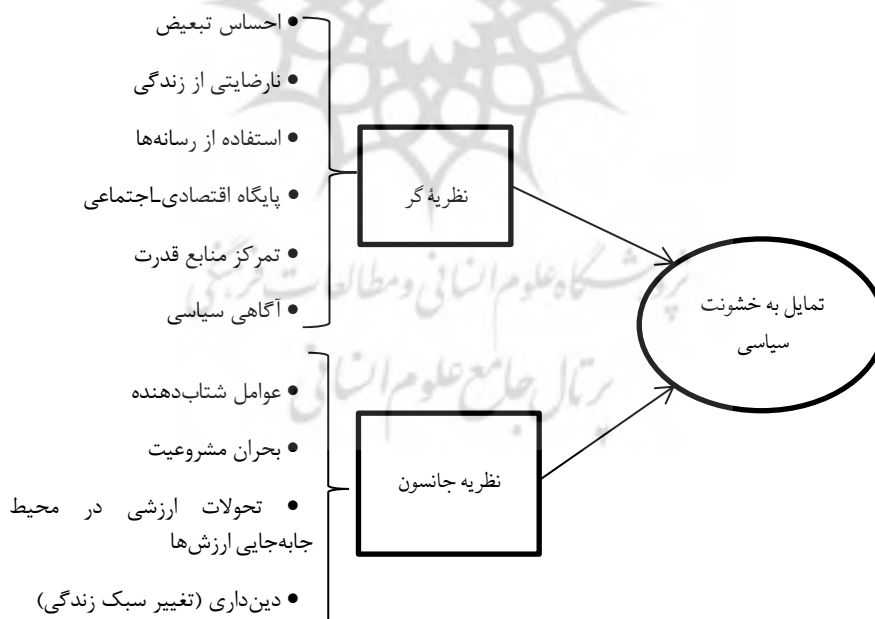
- بین احساس تبعیض و خشونت سیاسی، رابطه معناداری وجود دارد؛
- بین نارضایتی از زندگی و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد؛
- بین استفاده از رسانه و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد؛

- بین آگاهی سیاسی و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد؛
- بین تمرکز قدرت و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد؛
- بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد؛
- بین عوامل شتاب‌دهنده و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد؛
- بین بحران مشروعیت و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد؛
- بین تحولات ارزشی در محیط و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد؛
- بین جابه‌جایی ارزش‌ها و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد؛
- بین دین‌داری و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد.

۴. الگوی مفهومی پژوهش

با توجه به چارچوب نظری پژوهش و نظریه‌های محرومیت نسبی تد رابرت گر و ارزش-نظام جانسون، الگوی مفهومی پژوهش در قالب شکل شماره (۱) ترسیم شده است.

شکل شماره (۱). الگوی مفهومی پژوهش

۵. روش پژوهش

داده‌های مقاله با استفاده از روش کمی، تکنیک پیمایش، و ابزار پرسش‌نامه به‌دست آمده است. جامعه آماری پژوهش، همه جوانان ۱۸-۲۹ ساله شهر رشت (بر پایه آخرین سرشماری، ۱۴۶۷۵۴ نفر) بوده‌اند که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی و به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای از ۵۵ محله شهر رشت انتخاب شده‌اند. برای تعیین حجم نمونه آماری، با استفاده از فرمول کوکران در مجموع، تعداد ۳۸۴ نمونه از میان مردان و زنان انتخاب، و داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS، تجزیه و تحلیل شدند.

۶. تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

۱-۶. متغیر وابسته

۱-۱-۶. خشونت سیاسی

تعریف مفهومی: خشونت سیاسی مورد نظر گر، در بردارنده همه کنش‌هایی است که ممکن است به شکل‌های گوناگون مسالمت‌آمیز و مدنی یا به صورت خشونت‌بار در جوامع رخ دهد (گر، ۱۳۹۶).

تعریف عملیاتی: بر پایه نظریه گر، برای سنجش خشونت سیاسی از گویه‌های اعتصاب‌های سراسری، تجمع اعتراضی علیه گرانی، تعیین مکان تجمع و اعتراض شهروندان از سوی حکومت، اعتصاب‌های کارگری، اعلام مواضع انتقادی در فضای مجازی، تحرکات خشونت‌آمیز، سعه صدر حکومت در برخورد با اعتراض‌ها، تخریب اموال عمومی، خشونت کلامی در برابر حاکمیت در فضای مجازی، و تظاهرات خیابانی استفاده شده است.

۲-۶. متغیرهای مستقل

۱-۲-۶. احساس تبعیض

تعریف مفهومی: در دایره‌المعارف حقوق بشر، تبعیض، تفاوت گذاشتن متعصبانه و غرض‌آلود بین مردم، به‌ویژه با رنگ‌ها و نژادهای مختلف، تعریف شده است (فداکار داورانی و همکاران، ۱۳۹۷).

تعریف عملیاتی: در مقاله حاضر، احساس تبعیض از طریق گویه‌های رسیدن به موقعیت

مطلوب با توجه به میزان تلاش، تبلیغات راحت برای ورود به مجلس، استخدام گروه خاصی از افراد در اداره‌های دولتی و یکسان نبودن امکان کسب ثروت، عملیاتی شد.

۲-۲-۶. نارضایتی از زندگی

تعریف مفهومی: نارضایتی از زندگی به معنای ناخشنودی و ناخرسندی از امور جاری و روزمره زندگی هر شخص است که به عدم اعتماد به نفس و عدم خودباوری و سرانجام، افسردگی می‌انجامد (تبریزی، ۱۳۸۶).

تعریف عملیاتی: متغیر نارضایتی از زندگی از طریق گویه‌های «داشتن اولویت زندگی با خانواده، فاصله بین شرایط زندگی فعلی با انتظارات، جلوگیری از رسیدن خانواده به آرزوهایش، داشتن برنامه‌ریزی برای آینده، و ترجیح زندگی در ایران نسبت به مهاجرت» عملیاتی شد.

۲-۳-۶. استفاده از رسانه

تعریف مفهومی: رسانه به معنای هر وسیله‌ای است که انتقال‌دهنده فرهنگ و افکار عده‌ای باشد. وسایلی مانند روزنامه‌ها، مجله‌ها، رادیو، تلویزیون، ماهواره، اینترنت، CDها، ویدئو، و... از انواع ابزار رسانه به‌شمار می‌آیند (شمسی و سلیمانی، ۱۳۹۴).

تعریف عملیاتی: در این پژوهش، متغیر استفاده از رسانه، از طریق گویه‌های شبکه‌های اجتماعی فضای مجازی، شبکه‌های ماهواره‌ای، صداوسیما، و خبرگزاری‌های داخلی و خارجی به کار رفته است.

۲-۴-۶. آگاهی سیاسی

تعریف مفهومی: آگاهی سیاسی، دربرگیرنده طرز تلقی‌ها و ارزیابی‌ها از مسائل خاص سیاسی یا از شخصیت‌ها و رویدادهای سیاسی است (داوسون، ۱۳۸۲، ۵۰).

تعریف عملیاتی: آگاهی سیاسی از طریق گویه‌ها و پرسش‌های پیگیری اخبار سیاسی کشور، آگاهی از وظایف سه قوه، آشنایی با حقوق شهروندی، و آگاهی از قانون اساسی عملیاتی شد.

۲-۵-۶. تمرکز منابع قدرت

تعریف مفهومی: گونه‌ای از الگوی حکمرانی است که در آن، اعمال تصمیم‌ها در همه امور ملی و محلی توسط مرکز سیاسی انجام می‌شود (میرحیدر و دیگران، ۱۳۹۲، ۱۴۹).

تعریف عملیاتی: این متغیر از طریق گویه‌های بی‌معنا بودن انتخابات در ایران، فقدان تفاوت عملکردی دو جناح کشور، اداره کشور بر پایه خواست اکثریت، ذی‌صلاح بودن روحانیت برای داشتن قدرت، و تمرکز قدرت در دست اقلیت، عملیاتی شد.

۶-۲-۶. عوامل شتاب‌دهنده

تعریف مفهومی: مجموعه‌ای از عوامل تأثیرگذار که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم سبب بروز یک رویداد سیاسی یا اجتماعی قابل‌توجه در یک جامعه می‌شوند (درستی و همکاران، ۱۳۹۷).
تعریف عملیاتی: این متغیر از طریق گویه‌های مشکلات اقتصادی و معیشتی، انسداد سیاسی، تصمیم‌های اتخاذشده از سوی مسئولان، بی‌توجهی به شکاف‌های نسلی، و چشم‌پوشی از خواسته‌های شهروندان، عملیاتی شد.

۶-۲-۷. بحران مشروعیت

تعریف مفهومی: بحران مشروعیت در نظام سیاسی، زمانی بروز می‌کند که دلایل و توجیه‌های فرمانروایان سیاسی برای جلب اطاعت مردم، قانع‌کننده نباشد و مبنای فکری و فلسفی اقتدار، موردسؤال قرار گیرد (لاریجانی و غلامی ابرستان، ۱۳۹۰).
تعریف عملیاتی: این متغیر از طریق گویه‌هایی مانند شرکت در راهپیمایی، فصل‌الخطاب بودن نظر رهبری، برابری در قانون، سیاه‌نمایی دشمنان در هجمه‌های واردشده به مسئولان و شرکت در انتخابات، عملیاتی شد.

۶-۲-۸. تحولات ارزشی در محیط

تعریف مفهومی: دربردارنده مجموعه‌ای از رویه‌های امنیتی و جغرافیایی در محدوده کشورهای همسایه است که به مسائلی مانند بی‌ثباتی در منطقه و هرج‌ومرج و ناامنی در حدود جغرافیایی همسایگی کشور توجه دارد و در پی آن است که از بروز خشونت و عدم بروز بی‌ثباتی در کشورهای همسایه ایران جلوگیری کند (فرجی راد و هاشمی، ۱۳۹۵).
تعریف عملیاتی: این متغیر از طریق گویه‌های حضور نظامی در منطقه، توجیه‌ناپذیری هزینه‌های نظامی در منطقه، دغدغه فلسطین و حمایت از نهضت‌های اسلامی منطقه، عملیاتی شد.

۹-۲-۶. جابه‌جایی ارزش‌ها

تعریف مفهومی: عقاید، هنجارها، فنون، و اشیاء مادی که افکار و گرایش‌ها، پیرامون آن شکل گرفته و به تجربه رسیده‌اند، ارزش‌های اجتماعی یک گروه را تشکیل می‌دهند. هنگامی که این عقاید و هنجارها به گونه‌ای ناگهانی تغییر یابند، جابه‌جایی ارزش‌ها رخ می‌دهد (هراتی و پاکزاد، ۱۳۹۷).

تعریف عملیاتی: این شاخص از طریق گویه‌های مهم بودن صداقت، ننگین بودن حمایت از تحریم‌های اقتصادی خارجی، اولویت نخست بودن دفاع از کشور در شرایط جنگی، اولویت تقوا و تعهد به تخصص برای تصدی مناصب، و اولویت داشتن کسب منابع ثروت و قدرت، به کمک پرسش‌نامه محقق‌ساخته عملیاتی شد.

۱۰-۲-۶. دین‌داری

تعریف مفهومی: دین‌داری در حالت کلی، داشتن اهتمام دینی است، به گونه‌ای که نگرش، گرایش، و کنش‌های فرد را متأثر سازد. همچنین، می‌توان گفت که دین‌داری به معنای درگیری و دغدغه دینی داشتن است (حسن‌پور و معمار، ۱۳۹۴، ۱۱۱).

تعریف عملیاتی: این شاخص از طریق گویه‌های ترجیح سفرهای سیاحتی بر زیارتی، آرامش‌بخش بودن نماز، حضور در مسجد تنها برای مراسم ختم، اهمیت شعائر دینی در خوشبختی و سعادت، اهمیت روزه‌داری، و اهمیت استخاره گرفتن از قرآن، عملیاتی شد.

۱۱-۲-۶. پایگاه اقتصادی و اجتماعی

تعریف مفهومی: پایگاه اقتصادی یک فرد به میزان دارایی‌ها و ثروت او مربوط است (حیدرنژاد و همکاران، ۱۳۹۵).

تعریف عملیاتی: این متغیر از طریق گویه‌های میزان درآمد، تحصیلات و نوع شغل، عملیاتی شد.

۷. اعتبار و پایایی ابزار پژوهش

در پژوهش حاضر، برای اطمینان از روایی، از روش سنجش اعتبار صوری استفاده شده است. پس از بررسی پرسش‌نامه و تأیید اعتبار آن برای سنجش پایایی مقیاس ساخته‌شده، گویه‌های موردنظر در قالب یک پرسش‌نامه، تنظیم و به صورت تصادفی بین ۳۰ نفر از جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله شهر رشت،

توزیع و سپس، میزان ضریب آلفای کروناخ گویه‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS محاسبه شد که نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد، ضریب آلفای کروناخ همه متغیرهای پژوهش، بیش از ۰/۷ است؛ بنابراین، درمی‌یابیم که سؤالات پرسش‌نامه از پایایی مناسبی برخوردار است.

۸. یافته‌های پژوهش

۸-۱. یافته‌های توصیفی

از مجموع ۳۸۴ نفر از شرکت‌کنندگان، ۱۸۸ نفر (۴۹ درصد) مرد و ۱۹۶ نفر (۵۱ درصد) زن بوده‌اند.

۸-۲. یافته‌های استنباطی

• فرضیه نخست پژوهش این است که «بین احساس تبعیض و خشونت سیاسی، رابطه معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۱). آزمون همبستگی بین احساس تبعیض و خشونت سیاسی

احساس تبعیض / خشونت سیاسی	همبستگی
۰/۱۸۱	میزان همبستگی پیرسون
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

همان‌گونه که داده‌های جدول شماره (۱) نشان می‌دهد، سطح معناداری آزمون پیرسون، کمتر از ۵ درصد است (۰/۰۰۰)؛ بنابراین، می‌توان گفت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین احساس تبعیض و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین، ضریب همبستگی پیرسون (۰/۱۸۱) نشان می‌دهد که ارتباط بین احساس تبعیض و خشونت سیاسی، مستقیم و شدت آن، کم است. به بیان روشن‌تر، هرچه افراد، تبعیض بیشتری را احساس کنند، خشونت سیاسی در آن‌ها افزایش می‌یابد و برعکس.

• فرضیه دوم این است که «بین نارضایتی از زندگی با خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۲). آزمون همبستگی بین نارضایتی از زندگی با خشونت سیاسی

نارضایتی از زندگی / خشونت سیاسی	همبستگی
۰/۰۱۴	میزان همبستگی پیرسون
۰/۷۸۷	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

برپایه داده‌های جدول شماره (۲)، سطح معناداری آزمون پیرسون، بزرگ‌تر از ۵ درصد است (۰/۷۸۷)؛ بنابراین، می‌توان گفت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین نارضایتی از زندگی و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود ندارد و فرضیه دوم پژوهش، پذیرفته نمی‌شود.

• فرضیه سوم این است که «بین استفاده از رسانه و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۳). آزمون همبستگی بین استفاده از رسانه و خشونت سیاسی

رسانه / خشونت سیاسی	همبستگی
۰/۲۹۷	میزان همبستگی پیرسون
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

همان‌گونه که داده‌های جدول شماره (۳) نشان می‌دهد، سطح معناداری آزمون پیرسون فرضیه سوم، کوچک‌تر از ۵ درصد است (۰/۰۰۰)؛ بنابراین، می‌توان گفت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین استفاده از رسانه و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین، ضریب همبستگی پیرسون (۰/۲۹۷) نشان می‌دهد که ارتباط بین رسانه و خشونت سیاسی، مستقیم و شدت آن، متوسط است؛ به بیان روشن‌تر، استفاده از رسانه‌ها در جامعه می‌تواند به بروز خشونت‌های سیاسی دامن بزند.

• فرضیه چهارم این است که «بین آگاهی سیاسی و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۴). آزمون همبستگی بین آگاهی سیاسی و خشونت سیاسی

آگاهی سیاسی / خشونت سیاسی	همبستگی
۰/۲۸۲	میزان همبستگی پیرسون
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

برپایه داده‌های جدول شماره (۴)، سطح معناداری آزمون پیرسون فرضیه چهارم، کوچک‌تر از ۵ درصد است (۰/۰۰۰)؛ بنابراین، می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین آگاهی سیاسی و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین، ضریب همبستگی پیرسون (۰/۲۸۲) نشان می‌دهد که ارتباط بین آگاهی سیاسی و خشونت سیاسی، مستقیم و شدت آن، متوسط است. به بیان روشن‌تر، بروز خشونت سیاسی از سوی جوانان با میزان آگاهی آنان از مسائل سیاسی مختلف، ارتباط دارد.

• فرضیه پنجم این است که «بین تمرکز قدرت و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۵). آزمون همبستگی بین تمرکز قدرت و خشونت سیاسی

تمرکز قدرت / خشونت سیاسی	همبستگی
۰/۰۸۵	میزان همبستگی پیرسون
۰/۰۹۸	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

بر پایه داده‌های جدول شماره (۵)، سطح معناداری آزمون پیرسون فرضیه پنجم، بزرگ‌تر از ۵ درصد است (۰/۰۹۸)؛ بنابراین، می‌توان گفت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین تمرکز قدرت و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود ندارد و فرضیه پنجم پژوهش، رد می‌شود.

• فرضیه ششم این است که «بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۶). آزمون همبستگی بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و خشونت سیاسی

پایگاه اقتصادی-اجتماعی / خشونت سیاسی	همبستگی
-۰/۱۷۴	میزان همبستگی پیرسون
۰/۰۰۱	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

بر پایه داده‌های جدول شماره (۶)، سطح معناداری آزمون پیرسون فرضیه ششم، کوچک‌تر از ۵ درصد است (۰/۰۰۱)؛ بنابراین، می‌توان گفت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی افراد و ابراز خشونت سیاسی، رابطه معناداری وجود دارد. همچنین، ضریب همبستگی پیرسون (-۰/۱۷۴) نشان می‌دهد که ارتباط بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و خشونت سیاسی، معکوس و شدت آن، ضعیف است. به بیان روشن‌تر، هرچه پایگاه اقتصادی-اجتماعی افراد، ضعیف‌تر باشد، گرایش بیشتری به خشونت سیاسی خواهند داشت و برعکس.

• فرضیه هفتم این است که «بین عوامل شتاب‌دهنده و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۷). آزمون همبستگی بین عوامل شتاب‌دهنده و خشونت سیاسی

عوامل شتاب‌دهنده / خشونت سیاسی	همبستگی
۰/۴۵۸	میزان همبستگی پیرسون
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

برپایه داده‌های جدول شماره (۷)، سطح معناداری آزمون پیرسون فرضیه هفتم، کوچک‌تر از ۵ درصد است (۰/۰۰۰)؛ بنابراین، می‌توان گفت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین عوامل شتاب‌دهنده و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین، ضریب همبستگی پیرسون (۰/۴۵۸) نشان می‌دهد که ارتباط بین عوامل شتاب‌دهنده و خشونت سیاسی، مستقیم و شدت آن، متوسط است. به بیان روشن‌تر، هرچه عوامل شتاب‌دهنده بیشتری در جامعه وجود داشته باشد، خشونت سیاسی بیشتری از سوی جوانان بروز می‌کند.

• فرضیه هشتم این است که «بین بحران مشروعیت و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۸). آزمون همبستگی بین بحران مشروعیت و خشونت سیاسی

همبستگی	بحران مشروعیت/ خشونت سیاسی
میزان همبستگی پیرسون	-۰/۰۵۸
سطح معناداری	۰/۲۵۹
تعداد	۳۸۴

برپایه داده‌های جدول شماره (۸)، سطح معناداری آزمون پیرسون فرضیه هشتم، بزرگ‌تر از ۵ درصد است (۰/۲۵۹)؛ بنابراین، می‌توان گفت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین بحران مشروعیت و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود ندارد و فرضیه هشتم پژوهش، رد می‌شود.

• فرضیه نهم این است که «بین سیاست‌های منطقه‌ای ایران و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۹). آزمون همبستگی بین تحولات ارزشی در محیط و خشونت سیاسی

همبستگی	تحولات ارزشی در محیط/ خشونت سیاسی
میزان همبستگی پیرسون	-۰/۰۷۱
سطح معناداری	۰/۱۶۳
تعداد	۳۸۴

برپایه داده‌های جدول شماره (۹)، سطح معناداری آزمون پیرسون فرضیه نهم، بزرگ‌تر از ۵ درصد است (۰/۱۶۳)؛ بنابراین، می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین تحولات ارزشی در محیط و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود ندارد و فرضیه نهم پژوهش، رد می‌شود.

• فرضیه دهم این است که «بین جابه‌جایی ارزش‌ها و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۱۰). آزمون همبستگی بین جابه‌جایی ارزش‌ها و خشونت سیاسی

جابه‌جایی ارزش‌ها/ خشونت سیاسی	همبستگی
۰/۳۶۱	میزان همبستگی پیرسون
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

بر پایه داده‌های جدول شماره (۱۰)، سطح معناداری آزمون پیرسون فرضیه دهم، کوچک‌تر از ۵ درصد است (۰/۰۰۰)؛ بنابراین، می‌توان گفت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین جابه‌جایی ارزش‌ها و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین، ضریب همبستگی پیرسون (۰/۳۶۱) نشان می‌دهد که ارتباط بین جابه‌جایی ارزش‌ها و خشونت سیاسی، مستقیم و شدت آن، متوسط است. به بیان روشن‌تر، هرچه ارزش‌های حاکم بر جامعه و ارزش‌های مرسوم بین جوانان، با شدت بیشتری دچار جابه‌جایی و دگرگونی شوند، خشونت سیاسی، افزایش خواهد یافت و برعکس.

• فرضیه یازدهم این است که «بین دین‌داری و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد».

جدول شماره (۱۱). آزمون همبستگی بین دین‌داری و خشونت سیاسی

دین‌داری/ خشونت سیاسی	همبستگی
-۰/۰۲۰	میزان همبستگی پیرسون
۰/۶۹۲	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

بر پایه داده‌های جدول شماره (۱۱)، سطح معناداری آزمون پیرسون فرضیه یازدهم، بزرگ‌تر از ۵ درصد است (۰/۶۹۲)؛ بنابراین، می‌توان گفت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین دین‌داری و خشونت سیاسی، ارتباط معناداری وجود ندارد و فرضیه یازدهم پژوهش، رد می‌شود.

به منظور تعیین نوع آزمون‌های پارامتری یا ناپارامتری پژوهش حاضر، نحوه توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف برای سنجش نرمال بودن داده‌ها، بررسی شد و نتایج به دست آمده حاکی از این است که همه مقادیر سطح معناداری (دو دامنه) مربوط به تمام متغیرهای مستقل و وابسته، بیشتر از ۵ درصد است و براین اساس، می‌توان با ۹۵ درصد اطمینان گفت، داده‌ها از توزیع نرمالی برخوردارند و می‌توان برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از آزمون‌های پارامتری استفاده کرد.

با استفاده از رگرسیون چندمتغیره، تأثیر مجموع متغیرهای مستقل (به صورت هم‌زمان) بر

متغیر وابسته بررسی شد. در آزمون رگرسیون خطی چندگانه، ابتدا خطی بودن رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته بررسی شده است. به این منظور از آزمون آنالیز واریانس مدل رگرسیونی متغیرهای مستقل استفاده شد.

جدول شماره (۱۲). تجزیه و تحلیل واریانس مدل رگرسیونی متغیرهای مستقل

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	مقدار احتمال Sig
رگرسیون	۲۸/۳۰۷	۱۱	۲/۵۷۳		
باقی مانده	۶۱/۶۳۳	۳۷۲	۰/۱۶۶	۱۵/۵۳۲	۰/۰۰۰
کل	۸۹/۹۳۹	۳۸۳			

همان گونه که داده های جدول شماره (۱۲) نشان می دهد، از آنجا که سطح معناداری (Sig) کمتر از ۰/۰۵ (۰/۰۰۰) است، پس فرض خطی بودن رابطه بین متغیرهای مستقل پژوهش با تمایل به خشونت سیاسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد، تأیید می شود.

داده های جدول شماره (۱۳) نشان می دهد که ضریب تعیین به دست آمده، حدود ۳۱ درصد است؛ به این معنا که حدود ۳۱ درصد از تغییرات در متغیر تمایل جوانان به خشونت سیاسی از طریق متغیرهای مستقل پژوهش تبیین می شود.

جدول شماره (۱۳). ضریب تعیین الگوی پژوهش

خطای معیار تخمین	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی
۰/۴۰۷	۰/۲۹۴	۰/۳۱۵	۰/۵۶۱

بر پایه داده های جدول شماره (۱۴)، از آنجا که در آزمون رگرسیون، سطح معناداری (sig) متغیرهای استفاده از رسانه، عوامل شتاب دهنده، تحولات ارزشی در محیط، و جابه جایی ارزش ها، کوچک تر از ۵ درصد است، می توان دریافت که در الگوی نهایی پژوهش، متغیرهای استفاده از رسانه، عوامل شتاب دهنده، تحولات ارزشی در محیط، و جابه جایی ارزش ها به گونه ای معنادار بر تمایل جوانان به خشونت سیاسی تأثیرگذارند و از آنجا که ضرایب بتای این متغیرها (به جز تحولات ارزشی در محیط) مثبت است، می توان نتیجه گرفت که تأثیر متغیرهای معنادار بر خشونت سیاسی، مثبت و مستقیم است.

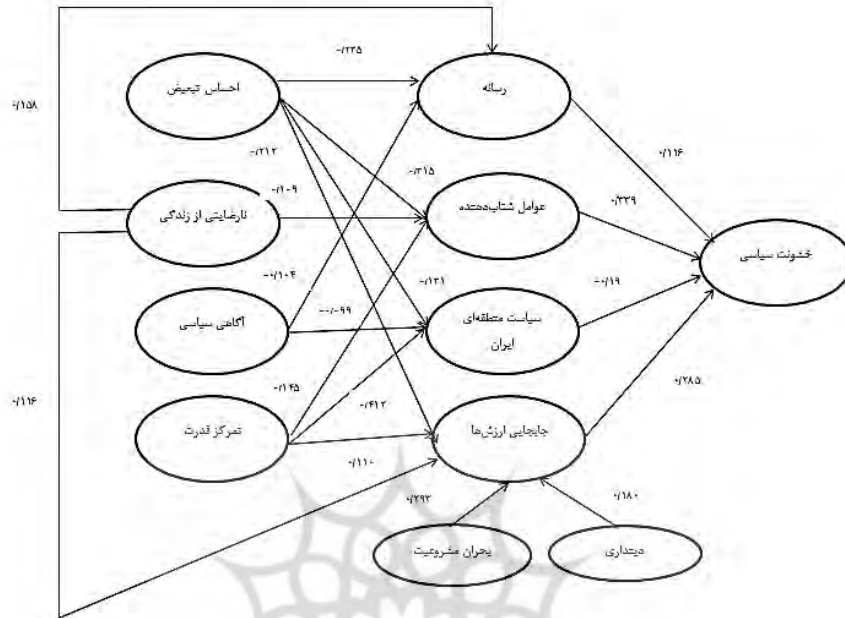
جدول شماره (۱۴). تحلیل رگرسیون خطی چندگانه

متغیرها	ضرایب غیراستاندارد B	خطای استاندارد	بتا	مقدار آماره t	سطح معناداری Sig
عرض از مبدأ	۱/۹۱۲	۰/۳۱۲		۶/۱۳۴	۰/۰۰۰
احساس تبعیض	-۰/۰۱۰	۰/۰۵۲	-۰/۰۰۹	-۰/۱۹۰	۰/۸۴۹
نارضایتی از زندگی	-۰/۰۷۸	۰/۰۴۶	-۰/۰۸۳	-۱/۶۸۲	۰/۰۹۳
استفاده از رسانه	۰/۱۱۳	۰/۰۴۸	۰/۱۱۶	۲/۳۳۰	۰/۰۲۰
آگاهی سیاسی	۰/۰۱۷	۰/۰۲۸	۰/۰۲۹	۰/۶۱۶	۰/۵۳۸
تمرکز قدرت	۰/۰۱۹	۰/۰۵۰	۰/۰۲۰	۰/۳۸۲	۰/۷۰۳
عوامل شتاب‌دهنده	۰/۳۱۴	۰/۰۵۰	۰/۳۳۹	۶/۲۸۱	۰/۰۰۰
بحران مشروعیت	-۰/۰۵۱	۰/۰۳۴	-۰/۰۸۶	-۱/۴۷۴	۰/۱۴۱
تحولات ارزشی در محیط	-۰/۱۸۸	۰/۰۴۸	-۰/۱۹۰	-۳/۹۳۳	۰/۰۰۰
جابه‌جایی ارزش‌ها	۰/۲۸۱	۰/۰۵۶	۰/۲۸۵	۵/۰۲۰	۰/۰۰۰
دین‌داری	-۰/۰۲۴	۰/۰۴۳	-۰/۰۳۱	-۰/۵۷۱	۰/۵۶۹
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	-۰/۰۵۶	۰/۰۴۸	-۰/۰۵۲	-۱/۱۶۳	۰/۲۴۶

نتایج آزمون رگرسیون چندگانه نشان داد که استفاده از رسانه، عوامل شتاب‌دهنده، تحولات ارزشی در محیط، و جابه‌جایی ارزش‌ها، تأثیر معناداری بر خشونت سیاسی دارد؛ بنابراین، در مرحله بعد به منظور تعیین اثرات غیرمستقیم متغیرهای دیگر، از تحلیل مسیر استفاده می‌شود. در این راستا، تأثیرگذاری متغیرهای دیگر بر رسانه، عوامل شتاب‌دهنده، تحولات ارزشی در محیط، و جابه‌جایی ارزش‌ها بررسی می‌شود.

به این ترتیب، ابتدا تأثیر متغیرهای احساس تبعیض، نارضایتی از زندگی، آگاهی سیاسی، تمرکز قدرت، بحران مشروعیت، دین‌داری، و پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر خشونت سیاسی از طریق رگرسیون چندگانه، بررسی و مشخص شد که احساس تبعیض و نارضایتی از زندگی، به گونه‌ای مثبت و معنادار و آگاهی سیاسی به گونه‌ای منفی و معنادار بر خشونت سیاسی تأثیرگذارند. در مجموع، متغیرهای احساس تبعیض، نارضایتی از زندگی، استفاده از رسانه، آگاهی سیاسی، و پایگاه اجتماعی و اقتصادی، بیشترین تأثیر را بر تمایل به خشونت سیاسی در بین جوانان شهر داشته‌اند.

شکل شماره (۲). تحلیل مسیر الگوی خشونت سیاسی

۹. توضیح تحلیل مسیر

همان‌گونه که تحلیل مسیر این پژوهش نشان می‌دهد، خشونت سیاسی تحت تأثیر مستقیم استفاده از رسانه (۰/۱۱۶)، عوامل شتاب‌دهنده (۰/۳۳۹)، تحولات ارزشی در محیط (۰/۱۹۰-) و جابه‌جایی ارزش‌ها (۰/۲۸۵) قرار دارد. در مسیر غیرمستقیم، احساس تبعیض به سبب استفاده از رسانه، عوامل شتاب‌دهنده، تحولات ارزشی در محیط، و جابه‌جایی ارزش‌ها به میزان ۰/۱۶۹ بر تمایل به خشونت سیاسی تأثیرگذار است. نارضایتی از زندگی در نتیجه استفاده از رسانه، عوامل شتاب‌دهنده، و جابه‌جایی ارزش‌ها به میزان ۰/۰۸۷ بر خشونت سیاسی تأثیرگذار است. آگاهی سیاسی، به‌واسطه استفاده از رسانه و تحولات ارزشی در محیط به میزان ۰/۰۰۶ بر خشونت سیاسی تأثیرگذار است که این مقدار تأثیرگذاری، بسیار ناچیز و اندک است. تمرکز قدرت به‌واسطه عوامل شتاب‌دهنده، تحولات ارزشی در محیط، و جابه‌جایی ارزش‌ها به میزان ۰/۰۰۲ بر خشونت سیاسی اثرگذار است. بحران مشروعیت به سبب جابه‌جایی ارزش‌ها به میزان ۰/۰۸۳ بر خشونت سیاسی تأثیرگذار است و سرانجام، دین‌داری به‌واسطه جابه‌جایی ارزش‌ها به میزان ۰/۰۵۱ بر خشونت سیاسی تأثیرگذار است.

براین اساس، به لحاظ اثر مستقیم، متغیر عوامل شتاب‌دهنده با مقدار ضریب مسیر ۰/۳۳۹ و به لحاظ اثر غیرمستقیم، احساس تبعیض با ضریب مسیر ۰/۱۶۹ بیشترین تأثیر را (در مقایسه با مسیرهای دیگر) بر خشونت سیاسی داشته‌اند.

نتیجه‌گیری

پس از انقلاب اسلامی، تحولات ساختاری در مناسبات سیاسی، اقتصادی، و اجتماعی و ناهماهنگی ساختارها با تغییرات گسترده جهانی و دگرگونی‌های جمعیت‌شناختی (جوانی جمعیت) شرایط جامعه را مستعد بروز ناآرامی‌ها و جنبش‌های گوناگون صنفی، دانشجویی، و کارگری کرد.

مقاله حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر تمایل جوانان شهر رشت به بروز خشونت سیاسی انجام شده و مشخص گردید که احساس تبعیض، استفاده از رسانه، آگاهی سیاسی، و پایگاه اقتصادی-اجتماعی، از جمله مؤلفه‌های نظریه محرومیت نسبی به‌شمار می‌آیند که با تمایل به خشونت سیاسی ارتباط دارند.

در این پژوهش مشخص شد که احساس تبعیض، سبب تقویت احساس خشونت سیاسی در جوانان رشت می‌شود. به بیان روشن‌تر، همان‌گونه که گر معتقد است، اگر افراد احساس کنند که نهادها و مسئولان حکومتی نمی‌توانند شرایط برابری را برای اقشار گوناگون جامعه به وجود آورند و شهروندان جامعه به این درک برسند که امکان رسیدن به موقعیت مطلوب با توجه به میزان تلاشی که برای فعالیت‌های روزمره می‌کنند، برای آنان وجود ندارد و رفاه و ایمنی اجتماعی از قبیل بیمه، حقوق و دستمزد، حقوق شهروندی، و... به‌گونه‌ای مساوی بین افراد رعایت نمی‌شود و گروهی بدون رعایت شرایط و ضوابط از حقوق عالی شهروندی و اجتماعی برخوردار می‌شوند و عده‌ای از حداقل حقوق شهروندی برخوردار نیستند، نارضایتی و خشونت را از خود نشان خواهند داد.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نارضایتی از زندگی به‌گونه‌ای مستقیم بر خشونت سیاسی تأثیری ندارد. به بیان روشن‌تر، چنانچه افراد از کیفیت زندگی خود ناراضی باشند، همواره تلاش می‌کنند تا مشکلات را برطرف کنند و این نارضایتی را به‌صورت کنشگری سیاسی بروز نمی‌دهند. اما اگر نارضایتی از زندگی با عوامل دیگری همراه باشد، می‌تواند خشونت از نوع سیاسی را نیز به‌همراه داشته باشد. اما نارضایتی از زندگی به‌سبب استفاده از

انواع رسانه‌ها، عوامل شتاب‌دهنده، و جابه‌جایی در ارزش‌ها می‌تواند حس خشونت سیاسی افراد را تقویت کند؛ به‌گونه‌ای که اگر رسانه‌ها، کیفیت نامطلوب زندگی افراد جامعه را به تصمیم‌ها و رفتارهای حاکمان نسبت دهند و اخبار و رویدادها به‌شکلی بازتاب یابند که نشان دهند که زندگی نامناسب شهروندان در قیاس با بسیاری از جوامع، دستاورد ساختار ناکارآمد و مدیران ضعیف است، نارضایتی به‌وجودآمده در افراد جامعه می‌تواند به حس خشونت و نفرت از سیاست‌های اتخاذشده منتهی شود. وجود عوامل شتاب‌دهنده‌ای مانند عدم تلاش برای رفع مشکلات معیشتی مردم، عدم مدیریت درست، و پیشگیری قبل از وقوع بحران یا سخنرانی‌ها و صدور بیانیه‌های نامناسب از سوی برخی مسئولان در شرایطی که مردم از زندگی خود رضایت ندارند، می‌تواند گرایش به ابراز خشونت سیاسی را در اقشار مختلف جامعه به‌همراه داشته باشد.

یکی دیگر از نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر این است که رسانه‌ها در گرایش به بروز خشونت سیاسی نقش دارند؛ اما تنها وجود رسانه‌های پرشمار و در دسترس اقشار گوناگون جامعه نمی‌تواند عامل تقویت و بروز خشونت سیاسی باشد، بلکه آنچه در رسانه‌ها به‌عنوان محتوای خبری به مخاطبان ارائه می‌شود، می‌تواند به ذهن این مخاطبان در راستای گسترش علاقه‌مندی به مفهوم خشونت سیاسی جهت داده و سرانجام، سبب کنشگری افراد جامعه در برابر مواضع سیاسی شود. میزان آگاهی افراد از مسائل سیاسی نیز از جمله عواملی است که می‌تواند خشونت سیاسی را به‌همراه داشته باشد؛ البته آگاهی سیاسی، زمانی بر خشونت سیاسی تأثیرگذار خواهد بود که رسانه‌ها نقش میانجی را ایفا کنند. شهر رشت به‌دلیل جوانی جمعیت که انباشت مطالبات گوناگون را به‌همراه دارد، به دلایل گوناگون با عدم دریافت پاسخ‌های مناسب همراه شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که احساس تبعیض در جوانان شهر رشت، پررنگ است؛ رها شدن جوانان و بی‌توجهی به آنان که سبب فقر و بیکاری، به‌ویژه در میان تحصیل‌کردگان شده است، شورش و طغیان را جایگزین هر نوع عمل دیگری خواهد کرد. همچنین، فقدان آزادی‌های مدنی و اجتماعی و کاهش مشارکت سیاسی، در کنار احساس تبعیض، زمینه‌ساز پرخاشگری و کنش‌های خشونت‌آمیز در آینده می‌شود.*

منابع

- اصغری نیاری، یعسوب؛ محموداوغلی، رضا (۱۳۹۷). احساس محرومیت نسبی در میان قوم بلوچ و تأثیر آن بر خشونت سیاسی. پژوهش سیاست نظری (پژوهش علوم سیاسی)، ۲۳.
- ایزدی‌فر، افسانه؛ صفایی موحد، سعید؛ شالی، الهام (۱۳۹۶). واکاوی رفتارهای خشونت‌آمیز آموخته‌شده در مدرسه از منظر برنامه درسی پنهان. فصلنامه پژوهش‌های کیفی در برنامه‌دستی دانشگاه علامه طباطبائی، ۲ (۶).
- پژهان، علی؛ افشاری، پروانه؛ کمالی‌ها، آیتا (۱۳۹۷). برخورد نسل‌ها، جوانی جمعیت، و خشونت سیاسی. جامعه‌پژوهی فرهنگی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۹ (۲).
- تبریزی، مهدی (۱۳۸۶). هنجاریابی پرسش‌نامه رضایت ازدواج. دانش و پژوهش در روان‌شناسی، ۳۴.
- تقوی، سیدمحمد؛ خادیمان، طلیعه؛ متقی، ابراهیم؛ شیرزاد، هادی (۱۳۹۹). تبیین جامعه‌شناختی اثر محرومیت اقتصادی و اجتماعی (محرومیت نسبی) بر گرایش به خشونت سیاسی شهروندان تهرانی. نشریه مطالعات امنیت اجتماعی، ۱۱ (۶۳).
- جانسون، چالمرز (۱۳۶۳). تحول انقلابی. ترجمه حمید الیاسی. تهران: نشر امیرکبیر.
- حسن‌پور، آرش؛ معمار، ثریا (۱۳۹۴). مطالعه وضعیت دین‌ورزی جوانان با تأکید بر دین‌داری خودمراجع (ارائه یک نظریه زمینه‌ای). فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۸ (۳).
- حیدرنژاد، علیرضا؛ ودیعه، ساسان؛ ترکمان، فرح (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و سبک زندگی با امنیت شغلی کارکنان نیروی انتظامی شهر تهران. فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، ۴۶.
- داوسون، ریچارد؛ پرویت، کنت؛ داوسون، کارن (۱۳۸۲). جامعه‌پذیری سیاسی. ترجمه مهدی جواهری‌فر. تهران: نشر لاجور.
- درستی، امیرعلی؛ ادیبی سده، مهدی؛ ادهمی، عبدالرضا (۱۳۹۷). عوامل بازدارنده و شتاب‌دهنده اجتماعی، اقتصادی، و فرهنگی توسعه پایدار شهری در اصفهان، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، ۱۲ (۲).
- شمسی، مهناز؛ سلیمانی، مریم (۱۳۹۴). بررسی رابطه ارتباطات علمی و رسانه‌ها با تأکید بر رسانه‌های اجتماعی. فصلنامه تحلیلی پژوهشی کتاب مهر، ۱۷ و ۱۸.
- فداکار داورانی، محمد مهدی؛ آقابزرگی داورانی، محمد مهدی؛ دلیری، لیلا (۱۳۹۷). بررسی تبعیض درک‌شده از اجرای طرح تحول نظام سلامت در کارمندان سازمان‌های آموزشی شهر رفسنجان در سال ۱۳۹۴. مجله بهداشت و توسعه، ۷ (۱).
- فرجی‌راد، عبدالرضا؛ هاشمی، سیدمصطفی (۱۳۹۵). عوامل مؤثر در ایجاد بی‌ثباتی سیاسی و امنیتی منطقه خلیج فارس. فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، ۱ (۲۱).
- کامروا، مهران (۱۳۹۸). انقلاب ایران، ریشه‌های ناآرامی و شورش. ترجمه مصطفی مهرآیین. تهران: نشر کرگدن.

گر، رابرت (۱۳۹۶). چرا انسان‌ها شورش می‌کنند. ترجمه علی مرشدی‌زاد. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

لاریجانی، علی؛ غلامی ابرستان، غلامرضا (۱۳۹۰). رابطه اقتدار و مشروعیت در نظام سیاسی اسلام. فصلنامه علمی-پژوهشی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، ۴(۱۶).

ملکوتیان، مصطفی (۱۳۹۴). نگرشی به نظریه‌های انقلاب و نقد و ارزیابی آن‌ها. مطالعات تحول در علوم انسانی، ۴.

میرحیدر درو راستی، عمران؛ میراحمدی، فاطمه‌السادات (۱۳۹۲). مبانی جغرافیای سیاسی. تهران: نشر سمت.

هراتی، محمدجواد؛ پاکزاد، رحیم (۱۳۹۷). آزمون‌پذیری نظریه چالمرز جانسون با انقلاب‌های جهان اسلام (مطالعه موردی ایران، مصر، و لیبی). فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، ۷(۴).

هراتی، محمدجواد؛ یوسفی، رضا (۱۳۹۸). بررسی تطبیقی انقلاب‌های جهان اسلام براساس نظریه جیمز دیویس (مطالعه موردی: انقلاب تونس، مصر، و لیبی). دوفصلنامه علمی جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، ۷(۲).

Grasso. M. T, Yoxon. B, Karampampas. S & Temple. L (2017). Relative Deprivation and Inequalities in Social and Political Activism. *Acta Polit.* 54.

McDermott. R (2020). The Role of Gender in Political Violence. Current Opinion in *Behavioral Sciences*, 34.

Brubaker, R. (2015). Religious Dimensions of Political Conflict and Violence. *Sociological Theory*, 33(1), 1-19. Available at: <http://www.jstor.org/stable/44114430>

Lupu, N. & Peisakhin, L. (2017). The Legacy of Political Violence across Generations. *American Journal of Political Science*, 61(4), 836-851. Available at: <http://www.jstor.org/stable/26379530>

Adamczyk, A. & LaFree, G. (2019). Religion and Support for Political Violence among Christians and Muslims in Africa. *Sociological Perspectives*, 62(6), 948-979. <https://www.jstor.org/stable/26967965>